

МЕТОДИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ

Владислав СОЛОЧИНСЬКИЙ

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
історико-філологічного факультету
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Ольга ОВЕРЧУК

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імена академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне*

Англійська мова є найпоширенішим засобом міжнародного спілкування у сучасному світі. Нею володіє понад мільярд осіб, і в багатьох країнах вона має статус державної або офіційної поряд із національними мовами, що обумовлює актуальність її вивчення у середній школі. Однак, важливо пам'ятати, що англійська мова, як і будь-яка інша мова виникла та функціонує насамперед як звукова система. Оволодіння її звуковим складом, тобто формування фонетичних навичок, є обов'язковою умовою ефективного спілкування у будь-якій його формі. Якщо мовці порушують фонетичні норми, їхнє мовлення сприймається з труднощами, спотворюється або зовсім не розуміється співрозмовником. Так само й слухач не зможе повноцінно сприймати мовлення, звернене до нього, якщо сам не володіє фонетичними навичками.

Отже, при вивченні іноземної мови у школі постає необхідність створення відповідних педагогічних умов та обґрунтованого добору методичних засобів, спрямованих на розвиток фонетичних навичок учнів.

Під час вивчення англійської мови у середніх класах проблема організації навчання іноземному мовленню, зокрема його фонетичному аспекту, завжди залишалася актуальною. На жаль, зміст багатьох сучасних шкільних програм і вступних курсів з англійської мови не повною мірою сприяє ефективному формуванню фонетичних навичок, що засвідчує їх недостатній рівень серед учнів.

Під фонетикою у викладанні іноземної мови розуміють уміння будувати правильні монологічні та діалогічні висловлювання, володіти темпом, інтонацією і паузами іншомовного мовлення, незалежно від їхньої смислорозрізнавальної функції [1].

Головною метою викладання фонетики в школі є розвиток слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних здібностей [2].

Фонетичні вміння поділяються на:

1. Слухо-вимовні вміння (СВВ) — це уміння фонематично правильно вимови всіх вивчених звуків у мовленні, а також розуміння цих звуків у мовленні інших.

2. Ритміко-інтонаційні вміння (РІВ) — це вміння тонального та ритмічного оформлення мовлення і, відповідно, розуміння мовлення інших [2].

У закладах загальної середньої освіти важко досягти абсолютно правильної вимови, наближеної до носія мови. Тому метою є досягнення порівняно правильної вимови. Робота над нею має базуватися на принципі апроксимації – тобто наближення до правильної вимови носія мови. У зв'язку з цим виділяють етапи розвитку фонетичних здібностей: початковий період, основний етап і поглиблений етап [3].

Початковий період є найбільш складним і відповідальним. Тут формується не лише слухо-вимовна база, а й інші пов'язані з нею здібності та вміння. Формування слухо-вимовних умінь включає: ознайомлення зі звуками, тренування учнів у їхній вимові для розвитку навички, використання цих умінь у мовленні та читання вголос [4].

Постановка звуків, підготовка лексики та граматики здійснюється одночасно. Ознайомлення з фонетичними явищами починається із чіткої, дещо перебільшеної презентації характерних ознак у звучанні тексту.

Послідовність подання фонетичного матеріалу визначається комунікативними потребами. Тому іноді вже з першого заняття вводяться звуки, складні для вимови та відсутні в рідній мові [5].

Під час ознайомлення з фонетичними явищами обов'язковим є демонстрування еталонів (вимова вчителя або аудіозапис), щоб створити умови для занурення учнів у звукову систему мови. Далі йде тренування учнів у вимові, яке базується на еталонах [6].

Тренування включає два види вправ: активне слухання зразка та свідомо імітація. Це також вправи на розпізнавання звуків, їхньої тривалості, стислості та вправи на відтворення. Активне слухання («вслуховування») забезпечується попередніми завданнями, які

привертають увагу до певної характеристики звуку чи інтонації. Це допомагає виділити звук із потоку мовлення [7].

На середньому та старшому етапах навчання важливо не лише підтримувати вже сформовані навички, а й продовжувати їх удосконалення. Через відсутність мовного середовища рідна мова витісняє іншомовні навички, і вимова швидко погіршується. Виникає деавтоматизація фонетичних навичок [8].

Таким чином, головне завдання середнього та старшого етапів – збереження й удосконалення фонетичних навичок. Для цього важливо інтегрувати роботу над вимовою в загальну мовну діяльність, зокрема: фонетична зарядка, відпрацювання фонетичного аспекту нового лексики-граматичного матеріалу, читання вголос.

Також важливо звертати увагу на сучасні ритміко-інтонаційні моделі, автентичне мовлення, включаючи акценти й діалекти.

На просунутому етапі вдосконалюються фонетичні знання та закріплюються нормативні навички вимови. Робота над вимовою відбувається у тісному зв'язку з іншими аспектами мови — лексикою, граматикою та комунікативною діяльністю [9].

Методика навчання фонетики передбачає не лише етапи формування умінь, а й визначає зміст фонетичної підготовки, тобто все, на чому базується формування слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок: фонетичний мінімум, основні характеристики голосних і приголосних звуків іноземної мови у порівнянні з рідною та фонетичні правила.

Фонетичний мінімум для учнів 5–9 класів охоплює: фонему (звуки), інтонаційні моделі найбільш поширених типів простих і складних речень.

Цей мінімум визначається згідно з:

- принципом комунікативної доцільності – включає звуки та інтонему зі смислорозрізнавальною функцією;
- стилістичним принципом – передбачає засвоєння літературної нормативної вимови.

Послідовність вивчення фонетики залежить від структури підручника, мовленнєвих моделей і загальної стратегії формування усного мовлення.

Методичний компонент навчання фонетики охоплює:

- навички самостійної роботи (наприклад, у мовній лабораторії);
- роботу з фонетичними словниками;
- використання схем (зокрема артикуляційного апарату);
- інші опори та зразки іншомовного мовлення [10].

На середньому етапі навчання важливими є фонетичні вправи:

- вправи на сприйняття звуків на слух;
- вправи на відтворення фонетичних явищ;
- вправи на автоматизацію вимовних навичок у мовленнєвих ситуаціях;
- фонетичні зарядки [11].

Для кращого засвоєння доцільно використовувати технічні засоби, щоб учні орієнтувалися саме на зразкову вимову.

Отже, методика вдосконалення фонетичних навичок у середній школі на уроках іноземної мови базується на розвитку слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних умінь учнів, з урахуванням принципу апроксимації.

Формування фонетичних навичок проходить кілька етапів: початковий, основний і поглиблений, кожен з яких має свої завдання й методи. На початковому етапі формуються базові вміння шляхом ознайомлення з еталонною вимовою, активного слухання, імітації та читання вголос. На середньому та старшому етапах важливим є підтримка й удосконалення сформованих навичок через інтеграцію фонетичних вправ у загальну мовленнєву діяльність (фонетична зарядка, робота з лексико-граматичним матеріалом, автентичні зразки тощо). Зміст фонетичної підготовки включає засвоєння фонетичного мінімуму, правил вимови та інтонаційних моделей відповідно до комунікативних і стилістичних принципів. Психологічний і методичний компоненти навчання враховують мотивацію, розвиток фонематичного слуху, використання схем, словників, технічних засобів, а також етапність формування навичок (орієнтовно-підготовчий, ситуативний, варіативно-ситуативний).

ЛІТЕРАТУРА

1. Токменінова А., Зелена І. Формування англомовної фонетичної компетенції учнів середніх класів засобами англомовних подкастів. *Universum*. 2024. № 15. С. 329–333.
2. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетенції. *Іноземні мови*. 2011. № 3. С. 3–14.
3. Прокопчук М. М. Особливості етапів формування мовних компетентностей в учнів 5-го класу (англійська мова після німецької). *Іноземні мови*. 2014. № 2. С. 15–20.
4. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов: навч. посібник. К.: Знання, 2011. 60 с.

5. Кочмар Д., Будз І. Інноваційні технології формування фонетичних навичок майбутніх учителів англійської мови. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 6 (24). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/12381/12442> (дата звернення : 09.04.26).
6. Практикум з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах (на матеріалі англійської мови): посібник для студентів / Кол. авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої і Г.С. Бадаянц. К.: Ленвіт, 2001. С. 9-12.
7. Пономаренко В. В. Удосконалення англомовної фонетичної компетентності учнів старших класів загальноосвітньої середньої школи у контексті діяльнісного підходу. 2021. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2409/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.docx>.
9. Городецька К. Р., Григор'єва Т. Ю. Формування англомовної фонетичної компетенції учнів старшої школи. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов за професійним спрямуванням*. 2022. С. 223-227.
10. Матвєєва Д. І. Класифікація вправ для формування фонетичних навичок в учнів початкових класів. *The 2nd International scientific and practical conference "Science and technology: challenges, prospects and innovations"* (October 4–6, 2024). Osaka, Japan: CPN Publishing Group, 2024. С. 251.
11. Мозговенко К. А. Удосконалення в учнів 7-го класу закладу загальної середньої освіти англійськомовних фонетичних навичок з використанням віршів та скоромовок. *Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів (26 березня 2024 р.). Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2024. С. 91-93.
12. Холод М. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. Умань : Візаві, 2018. 165 с.